

Coğrafi Gözlem ve Saha Çalışması Becerisinin Kazandırılmasına Yönelik Etkinlik Tasarımı¹

Activity Design for the Acquisition of Geographical Observation and Fieldwork Skills

Muhammet ALTUNDAĞ , Yüksek lisans öğrencisi, Marmara Üniversitesi, muhammetaltundag@marun.edu.tr

Ali Osman KOCALAR , Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, ali.kocalar@marmara.edu.tr

Geliş tarihi - Received: 09 Ekim 2024

Kabul tarihi - Accepted: 25 Şubat 2025

Yayın tarihi - Published: 28 Nisan 2025

¹ Bu çalışmanın ilk hali VI. Uluslararası Coğrafya Eğitimi Kongresi'nde (UCEK VI) (20/09/2024) sunulmuştur.
Altundağ, M. ve Kocalar, A. O. (2025). Coğrafi gözlem ve saha çalışması becerisinin kazandırılmasına yönelik etkinlik tasarımı. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16(1), 929-948.
DOI. 10.51460/baebd.1563576

Öz. Mekânı anlamak, açıklayabilmek ve onu aktarabilmek amacıyla coğrafi araştırmalarda gözlem ve saha çalışmaları önemli bir metodolojik araç olarak öne çıkmaktadır. Coğrafi araştırmalarda gözlemler arazide yapıldığı için arazi, coğrafya disiplinin laboratuvarı olarak görülmektedir. Coğrafi gözlem ve saha çalışması yöntemi, olayların meydana gelmiş olduğu ve bizzat devam ettiği mekânlara giderek gözlem yapmak, yerinde değerlendirmelerde bulunmak, olaylar arası korelasyonları tespit etmektir. Coğrafya Dersi Öğretim Programı'nda (2024) coğrafi gözlem ve saha çalışması becerisinin öğrenme çıktıları aracılığıyla işletilebilmesi için söz konusu beceriye ilişkin tüm bütünsel becerilerin kullanılması beklenmektedir. Bu çalışmanın amacı, coğrafi gözlem ve saha çalışması becerisine ait bütünsel becerilerin süreç bileşenlerini içeren örnek bir etkinlik tasarlamaktır. Bu çalışmada nitel araştırmalardan Tasarım Temelli Araştırma (TTA) yöntemi uygulanmıştır. TTA çalışmaları öğretme ve öğrenme süreçlerine ilişkin kılavuzların eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Etkinlik tasarımı için konu olarak coğrafya dersi öğretim programında yer alan "COĞ.11.5.5. Sanayi faaliyetlerinin mekânsal etkilerini sorgulayabilme" öğrenme çıktısı, mekân olarak da İstanbul'un Tuzla ilçesindeki sanayi bölgeleri seçilmiştir. Tuzla ilçesindeki sanayi bölgelerinin seçimi, çalışmanın amacı doğrultusunda amaçlı örnekleme yöntemiyle yapılmıştır. Çalışmanın tartışma ve sonuç bölümünde bu çalışmada tasarlanan etkinlik ile literatürdeki bakış açıları karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Tasarlanan bu örnek coğrafi gözlem ve saha çalışması etkinlik tasarımının öğretmenlere ve öğrencilere katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tuzla ilçesi örneği üzerinden yaptığımız bu tasarım, öğretim ortamına göre farklı mekanlara uyarlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Öğretim programı, Coğrafi gözlem, Saha çalışması, Etkinlik, Tasarım

Abstract. Observation and field studies stand out as an important methodological tool in geographical research in order to understand, explain and transfer the space. Since observations are made in the field in geographical researches, field is seen as the laboratory of geography discipline. The method of geographical observation and fieldwork is to go to the places where the events have occurred and continue in person, to make observations, to make on-site evaluations and to determine the correlations between events. There is a consensus in the literature on the necessity of investigation and field studies in geography teaching. In the Geography Course Curriculum (2024), it is expected to use all integrated skills related to the skill in question in order to operate geographical observation and fieldwork skills through learning outcomes. The aim of this study is to design a sample activity that includes the process components of the integrated skills of geographical observation and fieldwork skills. For this purpose, the learning outcome 'COG.11.5.5. To be able to question the spatial effects of industrial activities' in the Geography Course Curriculum was selected as the subject for the activity design and the industrial zones in Tuzla district of Istanbul were selected as the location. In this study, design-based research (DBR) method from qualitative research was applied. DBR studies stem from the lack of guidelines on teaching and learning processes. In the discussion and conclusion section of the study, the activity designed in this study is compared and evaluated with the perspectives in the literature. It is thought that this sample geographical observation and fieldwork activity will contribute to teachers and students. This design, which we made on the example of Tuzla settlement, can be adapted to different places according to the teaching environment.

Keywords: Curriculum, Geographical observation, Field study, Activity, Design

Extended Abstract

Introduction. This study aims to create a sample activity design that includes integrated skills and process components related to geographical observation and fieldwork skills for secondary education level, and to present design principles. For this purpose, the learning outcome "COG.11.5.5. Questioning the spatial effects of industrial activities" in the Geography Course Curriculum (MEB, 2024) was taken as a basis and the industrial zones in Tuzla district of Istanbul were determined as the study area. In the teaching-learning applications of the aforementioned skill, there is a suggestion that "Geographical observation, field/virtual field study can be conducted to examine the spatial effect of an industrial facility, region or activity located in the immediate surroundings, depending on the possibilities". Since the integrated and process components of geographical observation and fieldwork skills can be applied more compatibly and effectively with on-site fieldwork, a real on-site fieldwork activity was designed in this study, not a virtual one.

The research question of this study is: How can an activity design and design principles be created that include integrated skills and process components to acquire geographical observation and fieldwork skills?

Method. In this study, Design-Based Research (DBR) method was applied from qualitative research methods. As a methodological framework, DBR specifically addresses the problem of transferring or applying the findings obtained in educational research to daily teaching. Therefore, DBR can also be defined as a "use-oriented basic research approach" (Wilhelm and Hopf, 2014). When the definitions of DBR in different studies are examined, it is seen that different approaches are aimed at solving an educational problem. These approaches aim to integrate design into research processes (Bakker and Van Eerde, 2015). DBR has been characterized as iterative, process-oriented, collaborative, multi-level, benefit-and theory-oriented, with varying emphasis depending on the study. DBR studies are iterative in that they involve tightly linked design-analyze-redesign cycles (Shavelson et al., 2003).

The source of information and data for this study was the articles on the subject, Geography Course Curriculum (MEB, 2024) and the K12 skills framework Turkey Holistic Model (Aşkar et al., 2023), which is the source of this curriculum. The data collected within the scope of the research were analyzed by descriptive analysis method. In the study, where the necessary corrections were made in the light of expert feedback, the final activity emerged as a result of the iterative design cycle.

Results. The findings of the study were collected under two main categories: "Findings for fieldwork" and "Findings for design principles." For the design-based activity plan made to acquire the skill of geographic observation and fieldwork, there must first be a preparation stage. The activity to be carried out should be defined, and the definition of the activity should specify, in particular, what the objective is and what kind of learning outcome is desired to be achieved. It is necessary to determine which field-specific skills will be acquired through this activity. In addition, other planning and process steps in the preparation phase and a list of materials for fieldwork should be created. It is important for students to gather information about the location in advance, examine past and current images using digital sources, and prepare the necessary materials and documents for fieldwork. In the implementation phase of geographic observation and fieldwork, an activity should be carried out in cooperation with the students. In this context, students should collect data on the identified geographic events, topics, and situations by adapting to the plans and workflow in the observation and

study area; they should record their observations in the field using methods such as taking photos and videos using appropriate tools, and complete their work with environmental awareness. In the organizing information stage, students classify and visualize the data they collect in the observation and study area, and combine the information. In the analyzing information stage, students break down the information they have organized and identify the relationships between the parts. In the stage of making inferences and judgments from geographic observation and study area data, students look for patterns regarding the spatial effects of industrial activities, identify and list these patterns. By comparing this data with the information they have learned before, they make suggestions about the environmental impacts of industrial activities, and after evaluating this data, they make judgments about the spatial impacts. In the reporting information obtained from the geographic observation and study area stage, students create various products from the information they obtain. Then, they share these study results with their friends and other participants on various platforms and disseminate the information they have obtained.

In the final stage of this study, design principles were determined for those who will prepare geographical observation and fieldwork activities. Design principles for geographic observation and fieldwork activities consist of seven guiding steps.

Discussion and Conclusion. In this study, an activity was designed that included integrated skills and process components for geographic observation and fieldwork skills, with the industrial zones in the Tuzla district of Istanbul designated as the study area. The activity we designed was prepared in accordance with the objectives of the Geography Course Curriculum (MEB, 2024) and in line with the skill-based approach in which the teacher will guide and the student will actively participate. It is not necessary to limit students' sharing of field study results to within the school. In the Geography Course Curriculum, there are suggestions such as "field/virtual field study can be done" (MEB, 2024) in the explanations for the implementation of some learning outcomes. In this study, an "on-site" field study activity was designed. When the process components of geographical observation and fieldwork are examined, it is seen that it is suitable for "on-site" fieldwork compared to virtual fieldwork. In order to develop deeper learning and social-emotional skills in students, we think that priority should be given to on-site fieldwork in a nearby area instead of virtual fieldwork when planning geographical observation and fieldwork.

This design, which we made through the Tuzla example, can be adapted to different locations according to the teaching environment. When adapting the activity, care can be taken to ensure that the location to be selected is close to the teaching environment. This activity design, designed on the subject of industry, can be adapted to different topics of geography. When adapting the activity, the design principles created in this study can be taken into account.

Giriş

“Coğrafya, insan ve mekânı iç içe gören; tüm olay, olgu ve faaliyetleri mekânsal perspektiften okuyan; insan-mekân etkileşiminin ortaya çıkardığı sonuçların neler olduğunu anlamaya, yorumlamaya ve açıklamaya çalışan sosyal bir disiplindir” (Bilgili ve Kocalar 2020). “Coğrafyacılar doğası gereği mekân bilimcidir. Bu nedenle coğrafyacıların amacı, belirli açıdan da olsa mekânı anlamak, açıklayabilmek ve onu aktarabilmektir” (Bilgili, 2020). Bu bağlamda, mekânı anlamak, açıklayabilmek ve onu aktarabilmek amacıyla coğrafi araştırmalarda gözlem ve arazi çalışmaları önemli bir metodolojik araç olarak öne çıkmaktadır. “Arazi çalışması ve gözlem yöntemi, olayların meydana gelmiş olduğu ve bizzat devam ettiği mekânlara giderek gözlem yapmak, yerinde değerlendirmelerde bulunarak, olaylar arası korelasyonları tespit etmektir. Coğrafi olaylar mekânlarda ya oluş halinde ya da olayların sonuçları şeklinde gözlenirler” (Ünlü, 2014). Arazi çalışmaları öğrencilerin gözlemleme, sorgulama, planlama, iletişim, veri toplama, kaydetme, çözümleme, hesaplama, ölçüm yapma, coğrafi temsil, görüşme yapma, tartışma becerilerinin gelişimine katkı sağlar (Woolhouse, 2016).

Bazı coğrafyacılar, arazi çalışmalarının fen bilimlerindeki laboratuvar gözlemlerine benzediğini belirterek arazi için “coğrafyanın/coğrafyacının laboratuvarı” metaforunu kullanmış ve böylece coğrafya disiplini arazi çalışmalarının önemini vurgulamıştır (Platt, 1935; Özgüç, 1994; Bland vd., 1996; Garipağaoğlu, 2001; Doğanay, 2003). Pınar ve Tuncer (2019) ise arazi için “açık hava laboratuvarı” ifadesini kullanmıştır. Selçuk Biricik (2009), arazi çalışmalarının önemini vurgulamak amacıyla kişileştirme tekniği kullanarak, arazinin de bir dili olduğunu ve bu dilin anlaşılması durumunda araştırmacıya dost olacağını ifade etmiştir. France ve Haigh (2018), arazi çalışması yöntemini coğrafyanın “imza pedagojisi” olarak görmektedir. Bu yöntemin coğrafya öğretiminde yeterince uygulanmadığına dair eleştiriler de mevcuttur. Lefort (2012), coğrafyada arazi çalışması kavramının sıkça vurgulanmasına rağmen pratikte az uygulanmasını “Coğrafyacıların Arlésienne’i” metaforunu kullanarak açıklamaya çalışır. “Arlésienne” aynı anda hem varlığı hem de yokluğu temsil eder².

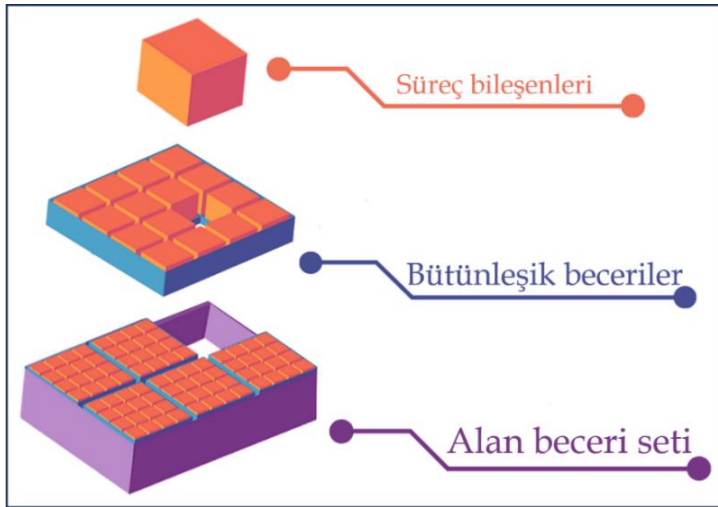
Coğrafya öğretiminde inceleme ve arazi çalışmalarının gerekliliği konusunda literatürde fikir birliği sağlanmasına rağmen coğrafya öğretiminde bu yöntemin nasıl adlandırılacağı konusunda birlik yoktur (Alkış, 2008). Bu yöntem coğrafya dersi öğretim programında “coğrafi gözlem ve saha çalışması becerisi” ismiyle anılmaktadır (MEB, 2024). Türkçe literatürde coğrafya eğitiminde saha çalışmaları yönteminin önemi, uygulanması, etkileri ve rota önerileri üzerine yapılmış çeşitli araştırmalar mevcuttur (Yılmaz, 1997; Garipağaoğlu, 2001; Kızılçaoğlu, 2003; Özay, 2003; Alkış, 2008; Atayeter ve Tozkoparan, 2014 ; Balcı ve Tuna, 2014; Tuna ve Sarıkaya, 2014a, 2014b; Kaya vd., 2016; Kaleli, 2018; Ünlü ve Özdemir, 2018; Pınar ve Tuncer, 2019; Ereli ve Ünalı, 2021; Ilgar ve Korkut, 2021; Gökçe Gündüzoğlu vd., 2023; Himmetoğlu vd., 2023; Tuncer ve Pınar, 2023; Akça ve Bozyiğit, 2024; Balcı ve Tuncel, 2024). Coğrafya Dersi Öğretim Programı’nın (CDÖP) odağında “coğrafi alan becerileri” yer almaktadır (MEB, 2024). Öğretim programlarının kılavuzu olan K12 beceriler çerçevesi Türkiye bütüncül modeline göre bütünlük beceriler, bilgi toplama, yorumlama, karşılaştırma, sorgulama, çözümleme ve değerlendirme gibi temel düzeydeki becerileri ve süreç modellemesi yapılabilen eylemleri ifade etmektedir.

² Arlésienne, Alphonse Daudet tarafından yazılan *L'Arlésienne* (Arles’li Kadın) adlı oyunda yer alan, hiç sahneye çıkmayan ancak olay örgüsünü önemli ölçüde etkileyen bir karakterdir.

Altundağ, M. ve Kocalar, A. O. (2025). Coğrafi gözlem ve saha çalışması becerisinin kazandırılmasına yönelik etkinlik tasarımı. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16(1), 929-948.

DOI. 10.51460/baebd.1563576

Beceri kavramının en temel özelliklerinden biri işlem adımları içermesi, dolayısıyla bir süreç içermesidir. Bütünleşik becerilerin geliştirilebilmesi için gereken açık ve gözlemlenebilir işlem adımlarına “süreç bileşenleri” denilmektedir (Doğan vd., 2023). Bir alan becerisi seti, bütünleşik beceriler ve süreç bileşenlerinden meydana gelir (Şekil 1). Bilgi, beceri ve bütünleşik becerilerin bir araya gelmesiyle “öğrenme çıktısı” ortaya çıkar.

Şekil 1. Alan beceri setlerinin kademeli düzeni

CDÖP (MEB, 2024) coğrafya bilimi ile gerçek hayat arasında kurulacak ilişkileri güçlendirmek için saha çalışmalarının planlanmasını önermektedir. CDÖP'nin uygulanmasına ilişkin esaslar bölümündeki maddelerden biri şu şekildedir: “Programda coğrafi sorgulama ile coğrafi gözlem ve saha çalışması becerilerinin öğrenme çıktıları aracılığıyla işletilebilmesi için söz konusu becerilere ilişkin tüm bütünleşik beceriler kullanılmalıdır. Diğer becerilerde ise o becerilere ait bütünleşik becerilerin tamamı veya yalnızca bir tanesi de işletilebilir.”

CDÖP’de (MEB, 2024) coğrafi gözlem ve saha çalışması becerisine ait sadece bir öğrenme çıktısı (COĞ.10.3.4.) ile bu öğrenme çıktısına ait bütünleşik becerilerin yer aldığı sadece bir etkinlik örneği yer almaktadır. Coğrafi gözlem ve saha çalışması becerisinin bütünleşik becerilerini içeren öğrenme çıktısında ve etkinlik örneğinde süreç bileşenlerine yer verilmemiş -başka bir ifadeyle- öğrencilerden beklenen açık ve gözlemlenebilir eylemlerin neler olduğu detaylandırılmamıştır. Coğrafi gözlem ve saha çalışması CDÖP’de çeşitli öğrenme çıktılarına ait “öğretme-öğrenme uygulamaları” başlıkları altında sadece yöntem olarak önerilmiştir.

Bu çalışma, ortaöğretim düzeyi için coğrafi gözlem ve saha çalışması becerisine ait bütünleşik beceriler ile süreç bileşenlerini içeren örnek bir etkinlik tasarımı oluşturmayı ve tasarım ilkeleri sunmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, CDÖP’de (MEB, 2024) yer alan "COĞ.11.5.5. Sanayi faaliyetlerinin mekânsal etkilerini sorgulayabilme" öğrenme çıktısı temel alınmış ve İstanbul'un Tuzla ilçesindeki sanayi bölgeleri çalışma alanı olarak belirlenmiştir. Söz konusu becerinin öğretme-öğrenme uygulamalarında “İmkânlar doğrultusunda yakın çevrede yer alan sanayi tesisi, bölgesi veya faaliyetinin mekânsal etkisinin incelenebilmesi için coğrafi gözlem, saha/sanal saha çalışması yapılabilir” önerisine

yer verilmiştir. Coğrafi gözlem ve saha çalışması becerisine ait bütünleşik ve süreç bileşenlerinin yerinde saha çalışmasıyla daha uyumlu ve etkili bir şekilde uygulanabilir olmasından dolayı bu çalışmada sanal değil, yerinde bir saha çalışması etkinliği tasarlanmıştır. Bu çalışmanın araştırma sorusu “Coğrafi gözlem ve saha çalışması becerisinin kazandırılması için bütünleşik beceriler ve süreç bileşenlerini içeren bir etkinlik tasarımı ve tasarım ilkeleri nasıl oluşturulabilir?” şeklindedir.

Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırmalardan Tasarım Temelli Araştırma (TTA) yöntemi uygulanmıştır. Metodolojik bir çerçeve olarak TTA, özellikle eğitim araştırmalarında elde edilen bulguların günlük öğretime aktarılması veya uygulanması sorununu ele alır. Bu nedenle TTA, “kullanım odaklı temel araştırma yaklaşımı” olarak da tanımlanabilir (Wilhelm ve Hopf, 2014). TTA’nın farklı çalışmalarda tanımları incelendiğinde, eğitsel bir problemi çözmek için farklı yaklaşımların hedeflendiği görülmektedir. Bu yaklaşımlarda araştırma süreçlerine tasarımın entegre edilmesi amaçlanmaktadır (Bakker ve Van Eerde, 2015). TTA, çalışmaya bağlı olarak değişen vurgularla, tekrarlı, süreç odaklı, işbirlikçi, çok düzeyli, fayda ve teori odaklı olarak nitelendirilmiştir. TTA çalışmaları süreci, sıkı bir şekilde tasarım, analiz ve yeniden tasarım döngülerini içermeleri bakımından tekrarlıdır (Shavelson vd., 2003). TTA çalışmaları, okul uygulamalarındaki gerçek sorunlardan ve özellikle de öğretme ve öğrenme süreçlerine ilişkin kılavuzların eksikliğinden dolayı kullanılmaktadır (Kelly, 2013).

TTA’da tasarım, ilgili alanyazın ve teoriye bağlıdır ve bir problemi çözmek ve uygulamayı iyileştirmek için gerçekleştirilir (Anderson ve Shattuck, 2012). Araştırmada, veri toplamak için doküman incelemesi yapılmıştır. Doküman incelemesi, araştırma konusu olan olgu veya olaylara ilişkin bilgi barındıran yazılı kaynakların analiz edilmesi sürecini ifade eder. Eğitim ile ilgili araştırmalarda ders kitapları, müfredat ve eğitimle ilgili resmî belgeler veri kaynağı olarak kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu çalışmada konuyla ilgili makaleler, coğrafya dersi ortaöğretim programı (MEB, 2024) ile bu ders programının kaynağı olan K12 beceriler çerçevesi Türkiye bütüncül modeli (Aşkar vd., 2023) bilgi ve veri kaynağını oluşturmuştur.

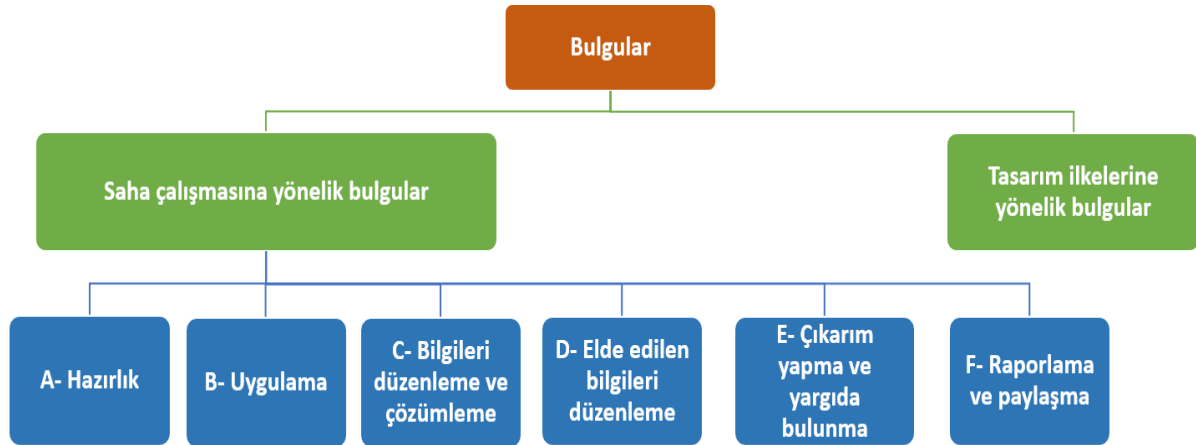
Araştırma kapsamında toplanan veriler, betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Bu şekilde toplanan veriler öncelikle anlamlı ve düzenli bir yapıya kavuşturulmuştur. Elde edilen veriler, K12 beceriler çerçevesi Türkiye bütüncül modelinde (Aşkar vd., 2023) yer alan coğrafi gözlem ve saha çalışması becerisinin bütünleşik becerileri (Şekil 2) ile süreç bileşenleri temel alınarak etkinliğe uyarlanmış ve maddeler hâline getirilmiştir. Ardından bu maddeler belirli kategoriler altında toplanmıştır. Koç vd. (2010) tarafından oluşturulan coğrafya etkinlik yönergesi hazırlama kılavuzundaki özellikler, bu etkinliğin tasarımında dikkate alınmıştır.

Bu çalışmada tasarlanan etkinliğin analiz sürecinde alan uzmanlarının değerlendirmeleri dikkate alınmıştır. Uzmanlar hedeflerin ve sürecin uygulanabilirliği, etkinlik içeriği, teknoloji kullanımı ve öğretmen ve öğrenci rolleri hakkında geri bildirimlerde bulunmuşlardır. Uzman geri bildirimleri dikkate alınarak gerekli düzeltmeler yapılan çalışmada, tekrarlı tasarım döngüsü sonucunda nihai etkinlik ortaya çıkmıştır.

Şekil 2. Coğrafi gözlem ve saha çalışması becerisinin bütünlük becerileri

TTA sonuçları, bağlam değiştikçe değişebilmektedir. Bu nedenle tasarıma ilişkin genellenebilir ilkelerin belirlenmesi gerekir. Aksi takdirde sadece özel bir duruma ilişkin çıkarımlarda bulunulabilir. Araştırmanın aktarılabilirliğini artırmak adına bu ilkelerin uygulanması için rehberliğe ihtiyaç duyulmaktadır (Özüdoğru ve Delen, 2022). Bu çalışmanın son aşamasında, coğrafi gözlem ve saha çalışması etkinliği hazırlayacaklar için tasarım ilkeleri belirlenmiştir. Örnek bir etkinlik olarak tasarımı yapılacak olan saha Tuzla ilçesindeki sanayi bölgeleri Şekil 3'te gösterilmektedir. Tuzla ilçesindeki sanayi bölgelerinin seçimi, çalışmanın amacı doğrultusunda amaçlı örnekleme yöntemiyle yapılmıştır. Tuzla, "sanayi faaliyetlerinin mekânsal etkilerini sorgulayabilme" öğrenme çıktısına uygun özelliklere sahip olduğu için seçilmiştir.

Şekil 4. Çalışmanın bulgularına yönelik kategoriler

Saha çalışmasına yönelik bulgular

Hazırlık aşaması

Coğrafi gözlem ve saha çalışması becerisinin kazandırılması için yapılan tasarım temelli etkinlik planı için öncelikle hazırlık aşamasının olması gerekmektedir. Yapılacak olan etkinlik öncelikle tanımlanmalıdır (Tablo 1).

Tablo 1.

Tasarlanan etkinliğin künyesi

Etkinlik ismi	Mekânın Dönüşümüne Bir Bakış: Sanayi Bölgesine Coğrafi Bir Yolculuk
Öğrenme Çıktısı	COĞ.11.5.5. Bir sanayi tesisi, bölgesi veya faaliyetinin mekânsal etkilerini sorgulayabilme
Amaç	Bu çalışmanın amacı Tuzla yerleşmesindeki sanayi bölgelerinin ve faaliyetlerinin mekânsal etkilerini coğrafi gözlem ve saha çalışması yöntemiyle sorgulayabilmektir.
Alan becerileri	Coğrafi sorgulama becerisi, Coğrafi gözlem ve saha çalışması becerisi

Etkinlik tanımında özellikle amacın ne olduğu ve nasıl bir kazanıma yönelik öğrenme çıktısının kazandırılmak istenildiği belirtilmelidir. Bu etkinlik ile alana yönelik hangi becerilerin elde edileceğini tespit etmek gerekmektedir. Ayrıca hazırlık aşamasındaki diğer planlama ve işlem adımları (Tablo 2) verilmelidir.

Tablo 2.

Etkinlik öncesi hazırlık çalışmalarının işlem adımları

Sıra	Çalışma Sahası İçin Hazırlık Aşamaları	✓
1	Öğrenciler, sanayi bölgelerinin ve faaliyetlerinin mekânsal etkilerine yönelik belirledikleri coğrafi sorular sorar veya hipotez kurar.	
2	Öğrenciler, öğretmenin önerdiği veya kendilerinin belirlediği dijital kaynaklardan Tuzla ile ilgili ön bilgi toplar. Öğrenciler, Tuzla'ya ait eski fotoğrafları toplar ve dijital küre üzerinden Tuzla'nın geçmiş yıllardaki uydu görüntülerini kaydeder. Öğrenciler saha çalışmasında uygulamak üzere görüşme veya anket soruları belirler. Araştırma soruları göç etme nedenleri, değişim, mekânsal sorunlar gibi konuları kapsayabilir.	
3	Öğrenciler öğretmen rehberliğinde gözlem ve çalışma güzergâhları haritası, çalışma planı ve iş akışı oluşturur. Bunun için "Tuzla yerleşmesinde işlevsel kullanım alanlarının dağılımı"ndan (Şekil 3) faydalanılabilir.	
4	Öğrenciler çalışma sahasında kullanacağı malzeme ve dokümanları (yiyecek, giyecek, gözlem ve çalışma için gerekli malzemeler) temin eder (Şekil 5).	
5	Öğrenciler, öğretmen rehberliğinde gözlem ve çalışma sahasında meydana gelebilecek güvenlik ve sağlık riskleri ile ilgili risk analizi hazırlar.	
6	İlgili kişi ve yerlerden gerekli (idari, veli vb.) izinler alınır. Öğrencilerin iletişim bilgilerini içeren liste oluşturulur.	

Etkinlik öncesi hazırlık aşamasında öğrencilerin hazır bulunuşluğunun artırılması için önemli görevler ile canlı tutulması önemlidir. Saha çalışmalarında daha etkin olmak için mekânın önceden araştırılması, tanınması önemlidir. Onun için burada öğrencilerin mekân hakkında önceden bilgi toplaması, dijital kaynaklardan yararlanarak geçmiş ve güncel görüntüleri incelemesi, saha çalışması için gerekli malzeme ve dokümanları hazırlamaları önemlidir (Şekil 5).

Şekil 5. Öğrencilerin saha çalışması sırasında ihtiyaç duyacağı malzemeler

Uygulama aşaması

Coğrafi gözlem ve saha çalışmalarının uygulama aşamasında Tablo 3'teki işlem adımlarına göre öğrenciler ile iş birliği içinde bir etkinlik yapılmalıdır. Bu bağlamda, öğrenciler gözlem ve çalışma sahasındaki planlara ve iş akışına uyum sağlayarak belirlenen coğrafi olaylar, konular ve durumlarla Altundağ, M. ve Kocalar, A. O. (2025). Coğrafi gözlem ve saha çalışması becerisinin kazandırılmasına yönelik etkinlik tasarımı. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16(1), 929-948.

DOI. 10.51460/baebd.1563576

ilgili veri toplamalı; uygun araçları kullanarak fotoğraf ve video çekimi gibi yöntemlerle sahada gözlemlerini kayıt altına almalı ve çevreye duyarlılığı da gözeterek çalışmalarını tamamlamalıdır.

Tablo 3.

Etkinliğin uygulama sahasındaki işlem adımları

Sıra	Çalışma Sahasında Uygulama Aşamaları	✓
1	Öğrenciler gözlem ve çalışma sahasında çalışma planına ve iş akışına uyar.	
2	Öğrenciler gözlem ve çalışma sahasındaki coğrafi olay, konu, durum ve mekânları ayırt eder.	
3	Öğrenciler uygun veri araçlarını kullanarak gözlem ve çalışma sahasından bilgi toplar. (Nesnel tasvir, anket, görüşme soruları, fotoğraf ve video çekme vb.).	
4	Öğrenciler Tuzla haritası üzerine gözlem ve çalışma sahasındaki yerleri işaretler. Çekilen fotoğrafların ve videoların konumu tespit edilir.	
5	Öğrenciler gözlem ve çalışma sahasında çevreye duyarlı davranır.	

Bilgileri düzenleme aşaması

Bilgileri düzenleme aşamasında, Tablo 4'teki işlem adımları takip edilir. Buna göre öğrenciler gözlem ve çalışma sahasında topladıkları verileri sınıflandırır, görselleştirir ve bilgileri birleştirir.

Tablo 4.

Etkinliğin bilgileri düzenleme aşamasındaki işlem adımları

Sıra	Çalışma Sahasından Elde Edilen Bilgileri Düzenleme Aşamaları	✓
1	Öğrenciler gözlem ve çalışma sahasında topladıkları verileri nitel ve nicel veriler şeklinde ayırır, tasnif eder ve verileri kategorize eder.	
2	Öğrenciler gözlem ve çalışma sahasından elde ettiği verileri sıralama, bağlantı ve eğilimleri göstermek amacıyla uygun metin, harita, tablo, grafik veya blok diyagrama dönüştürür.	
3	Öğrenciler gözlem ve çalışma sahasından elde ettiği ve düzenlediği çeşitli materyalleri birleştirir.	

Bilgileri çözümleme aşaması

Bilgileri çözümleme aşamasında, Tablo 5'teki işlem adımları takip edilir. Bu aşamada, öğrenciler düzenledikleri bilgileri parçalara ayırır ve parçalar arasındaki ilişkileri belirler.

Tablo 5.

Etkinliğin çözümleme aşamasındaki işlem adımları

Sıra	Çalışma Sahasından Elde Edilen Bilgileri Çözümleme Aşamaları	✓
1	Öğrenciler elde ettikleri nicel verilerdeki parçaları (eğilimler, diziler, korelasyonlar, ilişki) belirler.	
2	Öğrenciler çeşitli kaynaklardan (anket, görüşme, fotoğraflar, belgeler vb.) elde ettiği bilgilerden yararlanarak coğrafi eğilim ve ilişkileri belirler.	
3	Öğrenciler haritalar, hava fotoğrafları, uzaktan algılanan görüntüler veya coğrafi bilgi sistemlerinden elde edilen görüntüler yoluyla mekânsal dağılımları, örüntüleri, eğilimleri ve ilişkileri belirler. Bu aşamada 'Google Earth' uygulamasındaki 'Zaman Kaydırıcı' butonu kullanılarak mekânın geçmiş yıllardaki uydu görüntüleri incelenebilir.	
4	Öğrenciler dijital kürelerden yararlanarak çalışma sahası ile diğer yerleri karşılaştırır.	

Çıkarım yapma ve yargıda bulunma aşaması

Coğrafi gözlem ve çalışma sahası verilerinden çıkarım yapma ve yargıda bulunma aşamasında, Tablo 6'daki işlem adımları takip edilir. Bu aşamada öğrenciler sanayi faaliyetlerinin mekânsal etkilerine ilişkin örüntüler arar, bu örüntüleri belirleyip listeler. Bu verileri daha önce öğrendikleri bilgilerle karşılaştırarak sanayi faaliyetlerinin çevresel etkileri üzerine önerilerde bulunurlar ve bu verileri değerlendirdikten sonra mekânsal etkilere yönelik yargılara varırlar.

Tablo 6.

Etkinliğin çıkarım yapma/yargıda bulunma aşamasındaki işlem adımları

Sıra	Çözümlenen Bilgilere Dayalı Çıkarım Yapma/Yargıda Bulunma Aşamaları	✓
1	Öğrenciler coğrafi gözlem ve çalışma sahası verilerinde sanayi faaliyetlerinin mekânsal etkilerine ilişkin örüntü arar, örüntüleri belirler ve örüntüleri listeler.	
2	Öğrenciler coğrafi gözlem ve çalışma sahası verilerini daha önce öğrendikleri ile karşılaştırır.	
3	Öğrenciler coğrafi gözlem ve çalışma sahası verilerinden yola çıkarak gözlemlediği sanayi faaliyetlerinin mekânsal etkilerine ilişkin önermede bulunur.	
4	Öğrenciler coğrafi gözlem ve çalışma sahası verilerini değerlendirir.	
5	Öğrenciler coğrafi gözlem ve çalışma sahası verilerinden yola çıkarak gözlemlediği sanayi faaliyetlerinin mekânsal etkilerine yönelik yargıda bulunur.	

Raporlama ve paylaşma aşaması

Coğrafi gözlem ve çalışma sahasından elde edilen bilgileri raporlama aşamasında, Tablo 7'deki işlem adımları takip edilir. Bu aşamada öğrenciler, elde ettiği bilgilerden çeşitli ürünler (Şekil 6) oluşturur. Ardından, bu çalışma sonuçlarını çeşitli platformlarda arkadaşlarıyla ve diğer katılımcılarla paylaşarak elde ettikleri bilgileri yaygınlaştırırlar.

Tablo 7.

Etkinliğin raporlama ve paylaşma aşamasındaki işlem adımları

Sıra	Elde Edilen Bilgileri Raporlama ve Paylaşma Aşamaları	✓
1	Öğrenciler coğrafi terminolojiyi kullanarak yaptığı çalışma hakkında ürün hazırlar	
2	Öğrenciler çalışma sonuçlarını çeşitli platformlarda arkadaşlarıyla paylaşır.	

Şekil 6. Saha çalışması sonrasında öğrencilerin hazırlayabileceği performans görevleri

Tasarım ilkelerine yönelik bulgular

Çalışmanın bu aşamasında coğrafi gözlem ve saha çalışması için hazırlanacak etkinlik tasarım ilkeleri belirlenmiştir. Yukarıda sunulan örnek tasarım, bu ilkelere uygun olarak hazırlanmış olup, farklı bir sahada gerçekleştirilecek uygulamalarda da bu ilkeler dikkate alınabilir. Tasarım ilkeleri şu şekildedir:

- Coğrafi gözlem ve saha çalışması etkinliği için bir öğrenme çıktısının belirlenmesi,
- Öğrenme çıktısına göre etkinliğin amacının belirlenmesi ve bu amacın, bir mekânı sadece ziyaret etmekten daha fazlasını içerdiğinden emin olunması,
- Coğrafi gözlem ve saha çalışması etkinliği için gidilecek mekânın belirlenmesi,
- Coğrafi gözlem ve saha çalışması becerisinin bütünleşik becerilerini ve süreç bileşenlerinin listelenmesi,
- Öğrencilerle iş birliği yaparak, süreç bileşenlerini konuya ve belirlenen amaca uyarlanması,
- Süreç bileşenlerini bağlamından koparmadan, öğrencilerin süreçte aktif olacağı şekilde uyarlamaya dikkat edilmesi,
- Uyarlanan süreç bileşenlerinin öğrencilerle birlikte bir kontrol listesine dönüştürülmesi.

Coğrafi gözlem ve saha çalışması etkinlikleri için tasarım ilkeleri, rehber niteliğindeki yedi aşamadan oluşur. Bu süreç, coğrafi gözlem ve saha çalışması için öğrenme çıktısının belirlenmesiyle başlar. Belirlenen öğrenme çıktısı doğrultusunda etkinliğin amacı belirlenir. Etkinliğin amacı sadece bir yeri ziyaret etmek yerine, öğrencilerin coğrafi becerilerini geliştirmelerini sağlamak şeklinde olmasına dikkat edilmelidir. Belirlenen amaca göre gidilecek mekân belirlenir. Ancak saha çalışması güzergahı bu aşamada belirlenmemelidir. Coğrafi gözlem ve saha çalışması becerisinin bütünleşik becerileri ve süreç bileşenleri listelenir. Öğrencilerle iş birliği içinde, süreç bileşenleri konu, mekân ve koşullar doğrultusunda uyarlanır. Saha çalışması güzergahı, bu aşamada öğrencilerle birlikte belirlenir. Süreç bileşenlerinin bağlamından koparılmadan, öğrencilerin süreçte aktif olacağı şekilde uyarlanmasına dikkat edilmelidir. Son olarak, uyarlanan süreç bileşenleri bir kontrol listesine dönüştürülür.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

CDÖP'de (MEB, 2024) yer alan "COĞ.11.5.5. Sanayi faaliyetlerinin mekânsal etkilerini sorgulayabilme" öğrenme çıktısı temel alınarak, İstanbul'un Tuzla ilçesindeki sanayi bölgelerini çalışma alanı olarak belirleyen bu çalışmada, coğrafi gözlem ve saha çalışması becerilerine ait bütünleşik beceriler ile süreç bileşenlerini içeren bir etkinlik tasarlanmıştır.

Bu çalışmada tasarladığımız etkinlik CDÖP (MEB, 2024) amaçları doğrultusunda öğretmenin rehberlik yapacağı, öğrencinin ise aktif katılım göstereceği beceri temelli yaklaşıma uygun olarak hazırlanmıştır. Gelişmiş ülkelerde, sosyal bilimlerle ilişkilendirilen derslerde, öğrencinin o ders alanındaki bilgi üretim süreçlerini ve yöntemlerini deneyimleyen genç bir bilim insanı olduğu düşüncesi oluşmuştur. Örneğin ders coğrafya dersi ise öğrenci, "genç bir coğrafyacı" olarak görülüp öğrenme süreçleri buna göre düzenlenmelidir (Doğan vd., 2023). Graves'e (1971) göre, ortaöğretimde öğrenciler, ders dinlemek veya saha gezilerine katılmak yerine, küçük ölçekli bir saha araştırması planlayıp yürüttüklerinde çok daha fazla fayda elde ederler. Öğrencilerin coğrafyacıların yöntemlerini

öğrenmelerinin en etkili yolu, bilim insanlarının geçmişte karşılaştıkları sorunları çözmeye çalıştıkları gibi bu yöntemleri deneyimlemeleridir. Bilgi ve Yılmaz'a (2011) göre, "saha çalışmaları, çağdaş öğrenme-öğretme anlayışında meydana gelen değişiklikler ile birlikte, coğrafya eğitimcilerinin önemle üzerinde durduğu; yapılandırmacılık, öz düzenleme ve bağımsız düşünmeyi öne çıkaran ve başlıca amacı aktif öğrenmeyi teşvik etmek olan öğretimsel bir uygulamadır". Rogers ve Freiberg'e (1994) göre öğrenen merkezli ortamlarda öğretmen, ortamın düzenlenmesi, öğrencilerin ihtiyaç duydukları kaynakların belirlenmesi ve temini gibi konularda öncülük eder; öğrenci ise kendi gelişimini yönlendirme konusunda inisiyatif alır.

Bu çalışmada tasarladığımız etkinlikte, ilk olarak saha çalışması için "hazırlık" aşaması oluşturulmuştur. Literatürde saha çalışmalarının başarılı ve etkili olabilmesi için öncelikle planlamaların ve hazırlıkların yapılmasının gerekli olduğu vurgulanmaktadır (Alkış, 2008; Arı, 2014; Balcı, 2010; Coşkun, 2020; Çalışkan, 2022; Çetin, 2019; Garipağaoğlu, 2001; Özçağlar, 2014; Selçuk Biricik, 2009; Ünlü, 2014). Gökçe Gündüzoğlu vd. (2023)'ne göre ön hazırlıklar saha çalışmasının sorunsuz geçmesi, yeni öğrenmelerin gerçekleşmesi ve öğrenmenin kalıcılığının sağlanması, öğrencinin saha çalışmasına hazır olmasıyla ilişkilendirilebilir. Balcı ve Tuncel (2024), saha çalışmalarında grup dinamiğini anlamak ve sorunlara çözüm geliştirmek için sosyometri yönteminin uygulanmasını tavsiye etmektedir. Öğrenciler coğrafi gözlem ve saha çalışması hazırlığına, sorularla veya hipotezlerle başlar ve daha sonra soruyu yanıtlamaya veya bir hipotezi test etmeye yaklaştıran bir sorgulama sürecine girerler (Stoltman ve Fraser, 2000). Çetin'e (2019) göre, planlama sürecine analitik bakış açısının entegrasyonu, saha çalışmalarının tematik çerçevesinin zenginleşmesine önemli katkılar sağlar. Balcı'ya (2015) göre saha çalışmaları öncesinde katılımcıların harita okuma ve yorumlama kapasitelerini artırmak için haritalar üzerinde sınıf içi uygulamalar yaptırılabilir.

Hazırlık aşamasında belirlenen soruların veya hipotezlerin test edilmesi için tasarladığımız etkinliğin "uygulama" aşamasında öğrencilerin sahada veri toplaması gerekmektedir. Kwan'a (2000) göre, öğrencilerin gözlem ve akıl yürütme becerilerini geliştirmek, onları yarının vatandaşları olmaya hazırlamak için öğrencilerden, saha çalışması hedefleri doğrultusunda hipotez testi yapmaları beklenir. Öğrenciler sahada gözlem yaparak ve ipuçlarını toplayarak olayların ardındaki nedenleri çözmeye çalışacaktır. Bu haliyle coğrafi gözlem ve saha çalışması sürecinin uygulama aşaması, *mekânsal bir dedektiflik macerası* gibi sunulduğunda, öğrencilerin etkinliğe katılım motivasyonu artabilir. Lima (2023) tarafından şehir coğrafyası konusunda yapılan bir çalışmada, öğrencilerin saha çalışmasının kahramanları olmaları amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda öğrenciler, güzergâh durakları boyunca şehir sakinleriyle görüşmeler yapmış ve çalışma alanının mekânsal organizasyonunu anlamak için gözlemler yaparak mekâna dair notlar almıştır. Sahadan doğrudan veri toplamanın, mevcut kaynaklardan veri toplamaya kıyasla bazı avantajları bulunmaktadır. Gümüşçü'ye (2012) göre saha incelemeleri sırasında özellikle yörenin yaşlı sakinleriyle yapılacak görüşmeler kaydedilmelidir. Görüşme ve anket uygulamaları, yazılı kaynaklarda bulunmayan veya saha çalışmasında gözden kaçan bilgilerin elde edilmesine olanak sağlar. Çalışma sahasında sadece süreç bileşenleri değil, çevreye duyarlı davranma konusunda duyuşsal beceriler de yer almalıdır. Ünlü'ye (2014) göre saha çalışması sırasında öğrenciler tarafından kullanılan her türlü mekânın temiz bırakılmasına, çevrenin kirlenmemesine özen gösterilmelidir.

Bu çalışmada tasarladığımız etkinliğin raporlama ve paylaşma aşamasında öğrencilerden yazılı, sözel veya görsel ürünler hazırlayıp paylaşımları beklenmektedir (Şekil 6). Literatürde coğrafi gözlem ve saha çalışması yönteminin son aşamasında öğrencilerin rapor veya ürün hazırlaması ve sunması gerektiği vurgulanmaktadır (Alkış, 2008; Arı, 2014; Coşkun, 2020; Çalışkan, 2022; Garipağaoğlu, 2001; Kaleli, 2018; Kent ve Foskett, 2000; Özçağlar, 2014; Ünlü, 2014). Bilgi ve Yılmaz'a (2011:977) göre, "saha çalışması, öğrencilere, arazide uygulamalı veri toplama, analiz etme ve sonuçları raporlaştırarak sunma imkânı tanıyan birleştirilmiş bir yaklaşım tarzı benimsenerek uygulanmalıdır". Coğrafya eğitiminde hikâye haritalarının kullanımına yönelik artan bir ilgi dikkat çekmektedir. Japonya'da bir saha çalışması uygulamasından sonra, öğrenciler çalışma sonuçlarını haritalandırmış ve hikâye haritalar şeklinde sunmuşlardır. Bu sayede öğrencilerin, belirlenen görevde istekli bir şekilde çalıştıkları ve problem çözme önerileri geliştirdikleri görülmüştür (Ike vd. 2020). Güney Kore'deki öğrenciler bir anket hazırlayarak saha çalışması sırasında veri toplamış ve bölge sakinleriyle röportajlar yapmıştır. Saha çalışmasının bulgularını ise hikâye haritaları aracılığıyla paylaşmışlardır (Lee, 2020). Norveç'te yapılan bir çalışmada ise öğrenciler saha çalışması alanına hazırlık ve saha çalışması görevlerine aşinalık kazanmak için hikâye haritalarından yararlanmışlardır (Cyvin vd., 2022). Buna göre, hikâye haritası kullanımı saha çalışmasının hazırlık aşamasında başlatılarak süreç sonunda tamamlanmış bir ürün olarak paylaşılabilir.

Öğrencilerin saha çalışma sonuçlarını paylaşmasını okul içerisinde sınırlamamak gerekir. Öğrenciler çalışmalarını bir bildiri veya makaleye dönüştürerek paylaşabilirler. Ayrıca öğrencilerin gözlem ve saha çalışması sırasında çektikleri fotoğraflar, videolar ve elde ettikleri bilgileri kullanarak medya içerikleri hazırlamaları ve bunları sosyal ağlarda paylaşımları da mümkündür. Sarı'ya (2023) göre, öğrenciler okulda öğrendiklerini sosyal medya üzerinden arkadaşlarına görsel veya işitsel veriler göndererek pekiştirebilirler.

CDÖP'de bazı öğrenme çıktılarının uygulanmasına yönelik açıklamalarda "saha/sanal saha çalışması yapılabilir" (MEB, 2024) önerileri yer almaktadır. Bu çalışmada *yerinde* bir saha çalışması etkinliği tasarlanmıştır. Coğrafi gözlem ve saha çalışmasının süreç bileşenleri incelendiğinde, sanal saha çalışmasına kıyasla *yerinde* saha çalışması için uygun olduğu görülmektedir. Christian ve Page (2020), teknolojinin gelişmesiyle sanal saha çalışmalarına yönelik bir eğilim olduğunu belirtmektedir. Ancak yazarlara göre, öğrencilere sahada yaşayan insanlarla duygusal bir bağ kurma fırsatı sunarak, onların saygılı, hoşgörülü, bilgili ve aktif vatandaşlık hedeflerine ulaşmalarına, yerinde saha çalışmaları katkı sağlayabilir. Lee (2020) tarafından yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre, öğrenciler saha görevlerini yerine getirirken daha aktif, maceracı, konuşkan ve sorumlu davranışlar sergilemiştir. Marvell ve diğerlerine (2023) göre, saha çalışmaları ile yer duygusunun geliştirilmesi, öğrencilerin coğrafi konuları daha iyi anlamaları ve derinlemesine öğrenmeleri için çok önemlidir. Wang vd. (2023) tarafından yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre saha çalışmaları öğrencilere çevreyi bedenleri aracılığıyla deneyimleme ve "zihin-beden-çevre" ilişkisi kurma fırsatı sunduğunu göstermektedir. Buna göre, sanal saha çalışmaları öğrencilerin coğrafi bilgi edinmelerine olanak sağlasa da duygusal deneyimlerin eksikliği, coğrafi çevre anlayışlarını "yaşayan" bir dünya yerine semboller haline getirir. Bu sınırlama, derin duyguların deneyimlenmesine veya değerlerin oluşmasına ve mekâna karşı sorumluluk duygusuna elverişli değildir. Friess vd. (2016) tarafından yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre, geleneksel saha çalışması, öğrenciler tarafından sanal saha etkinliklerine göre daha olumlu karşılanmıştır. Öğrenciler, bu gezinin gerçek dünya ile etkileşime girmelerini sağladığını ve kavramları

daha derinlemesine anlamalarına yardımcı olduğunu belirtmişlerdir. Çalışmada, sanal ve gerçek dünya saha gezilerini birleştirerek, farklı öğrenme stillerine hitap eden çok yönlü bir yaklaşım önerilmiştir. Öğrencilerde daha derin öğrenmelerin ve sosyal-duygusal becerilerin gelişmesi için, coğrafi gözlem ve saha çalışması planlanırken sanal saha çalışması yerine önceliğin yakın bir alana yapılacak *yerinde* saha çalışmasına verilmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Sanal saha çalışması tamamlayıcı unsur olarak *yerinde* saha çalışmasının hazırlık aşamasında değerlendirilebilir.

Sayfa | 945

Tuzla örneği üzerinden yaptığımız bu tasarım, öğretim ortamına göre farklı mekanlara uyarlanabilir. Etkinlik uyarlanırken seçilecek mekânın öğretim ortamına yakın olmasına dikkat edilebilir. Saha çalışmaları ortaöğretimde yakın çevrede yapılmalı ve uzun sürmemelidir (Garipağaoğlu, 2001; Remmen, 2020). Etkinliğin tasarlandığı öğrenme çıktısı “coğrafi sorgulama becerisi” kökenli olmasına rağmen bu beceri “coğrafi gözlem ve saha çalışması becerisi” ile beraber kazandırılabilir. CDÖP’de öğrenme çıktıları dışında öğretmenlere etkinlik planlama konusunda “okul temelli planlama” kategorisinde belirli süreler ayrılmıştır (MEB, 2024). Bu süreler saha çalışmalarının uygulanması için önemli bir fırsat olarak değerlendirilebilir. Sanayi konusunda tasarlanan bu etkinlik tasarımı, coğrafyanın farklı konularına uyarlanabilir. Etkinlik uyarlanırken bu çalışmada oluşturulan tasarım ilkelerine dikkat edilebilir. Eğitim-öğretim faaliyetinin olduğu dönemde bu çalışmada tasarladığımız etkinlik uygulanabilir. Hatta uygulamadan elde edilen sonuçlar değerlendirilerek yeni çalışmaların ortaya konulması katkı açısından önemlidir. Öğretmenlere ve öğrencilere farklı bir bakış sunacak olan bu etkinliğin, aynı zamanda coğrafi gözlem ve saha çalışması uygulamalarının sayısını artırması beklenmektedir.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (1), 929-948.

Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (1), 929-948.

Araştırma Makalesi / Research Paper

Kaynakça

- Akça, D. ve Bozyiğit, R. (2024). İhlara Vadisi ve çevresinin coğrafya kazanımlarıyla ilişkisinin incelenmesi. *Social Sciences Studies Journal (SSSJournl)*, 10(1), 18-32.
- Alkış, S. (2008). Coğrafya öğretiminde inceleme gezileri ve arazi çalışmaları. İçinde R. Özey ve A. Demirci (Ed.), *Coğrafya Öğretiminde Yöntem ve Yaklaşımlar* (ss. 77-106). Aktif Yayınevi.
- Anderson, T. ve Shattuck, J. (2012). Design-based research: A decade of progress in education research? *Educational Researcher*, 41(1), 16-25. <https://doi.org/10.3102/0013189X11428813>
- Arı, Y. (2014). Coğrafyada saha öğretimi ve saha araştırmaları. İçinde Y. Arı ve İ. Kaya (Ed.), *Coğrafya Araştırma Yöntemleri* (ss. 303-317). Coğrafyacılar Derneği.
- Aşkar, P., Topçu, H. İ., Altun, A., Cırık, İ. ve Kandırmaz, M. (Ed.). (2023). *K12 beceriler çerçevesi Türkiye bütüncül modeli*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- Atayeter, Y. ve Tozkoparan, U. (2014). Sosyal bilgiler öğretmenleri ile 6. sınıf sosyal bilgiler öğrencilerinin gezi gözlem yöntemi üzerine düşünceleri. *MAKÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(5), 1-21.
- Bakker, A. ve Van Eerde, D. (2015). An introduction to design-based research with an example from statistics education. İçinde A. Bikner-Ahsbahs, C. Knipping ve N. Presmeg (Ed.), *Approaches to Qualitative Research in Mathematics Education* (ss. 429-466). Springer Netherlands. https://doi.org/10.1007/978-94-017-9181-6_16
- Balcı, A. (2010). The opinions of the geography teacher candidates about the place of field trips in geography teaching. *Education*, 130(4).
- Balcı, A. (2015). Coğrafya öğretmen adaylarının coğrafi arazi uygulamalarındaki harita okuryazarlıklarını tespiti yönelik bir araştırma. *The Journal of Academic Social Science*, 3(10), 16-35. <https://doi.org/10.16992/ASOS.566>
- Balcı, A. ve Tuna, F. (2014). The effects of fieldwork practices on students' self-efficacy perceptions in geography education. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 4(3), 2222-6990. <https://doi.org/10.6007/IJARBS/v4-i3/715>
- Balcı, A. ve Tuncel, G. (2024). Coğrafi saha çalışmasına ilişkin sosyometrik bir analiz. *International Journal of Geography and Geography Education*, 53, 59-84. <https://doi.org/10.32003/igge.1474670>
- Bilgi, M. G. ve Yılmaz, C. (2011). Aday öğretmenlerin coğrafya arazi çalışmalarına bakışı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(2), 961-983.
- Bilgili, M. (2020). Coğrafyada mekân felsefesi üzerine yaklaşımlar. *International Journal of Geography and Geography Education*, 41, 88-102. <https://doi.org/10.36484/liberal.771132>
- Bilgili, M. ve Kocalar, A. O. (2020). Coğrafya nedir? *Liberal Düşünce Dergisi*, 25(99), 145-162.
- Bland, K., Chambers, B., Donert, K. ve Thomas, T. (1996). Fieldwork. İçinde P. Bailey ve P. Fox (Ed.), *Geography teachers' handbook* (ss. 165-175). Geographical Association.
- Christian, B. J. ve Page, T. R. (2020). Geography field trips: why getting dirty matters. *TEACH Journal of Christian Education*, 14(2), 42-50. <https://doi.org/10.55254/1835-1492.1455>
- Coşkun, M. (2020). Arazide çalışma becerisi. İçinde Ç. Ö. Demirbaş (Ed.), *Coğrafi beceriler* (ss. 41-80). Nobel.
- Cyvin, J. B., Midtaune, K. ve Rød, J. K. (2022). Using Story maps to prepare for field course – a case study of students in geography. *Cogent Education*, 9(1), 2123583. <https://doi.org/10.1080/2331186X.2022.2123583>
- Çalışkan, O. (2022). *Coğrafya eğitimi ve arazi çalışmaları* (5. bs). Pegem Akademi.
- Çetin, M. (2019). Coğrafya eğitiminde arazi planlamalarının yeri ve önemi. İçinde A. Meydan (Ed.), *I. International Geography Education Symposium IGES 2018* (ss. 469-481).
- Doğan, Y., Kabapınar, Y., Zaman, S. ve Duman, E. (2023). Sosyal bilimler alan becerileri. İçinde P. Aşkar, H. İ. Topçu, A. Altun, İ. Cırık ve M. Kandırmaz (Ed.), *K12 beceriler çerçevesi Türkiye bütüncül modeli*. MEB.
- Doğanay, H. (2003). *Coğrafya'ya giriş 1: Genel ve fiziki coğrafya* (8. bs). Aktif yayınevi.

Altundağ, M. ve Kocalar, A. O. (2025). Coğrafi gözlem ve saha çalışması becerisinin kazandırılmasına yönelik etkinlik tasarımı. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16(1), 929-948.

DOI. 10.51460/baebd.1563576

- Ereli, M. ve Ünalı, Ü. E. (2021). The importance and place of geoparks in providing the acquisitions and skills in the geography curriculum. *Journal of Strategic Research in Social Science (JoSRSS)*, 7(1), 117-132. <https://doi.org/10.26579/josrss.146>
- France, D. ve Haigh, M. (2018). Fieldwork@40: fieldwork in geography higher education. *Journal of Geography in Higher Education*, 42(4), 498-514. <https://doi.org/10.1080/03098265.2018.1515187>
- Friess, D. A., Oliver, G. J. H., Quak, M. S. Y. ve Lau, A. Y. A. (2016). Incorporating “virtual” and “real world” field trips into introductory geography modules. *Journal of Geography in Higher Education*, 40(4), 546-564. <https://doi.org/10.1080/03098265.2016.1174818>
- Garipağaoğlu, N. (2001). Gezi-gözlem metodunun coğrafya eğitimi ve öğretimindeki yeri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 4, 13-30.
- Gökçe Gündüzoğlu, H. A. G., Çukur, H. ve Olcay, H. (2023). Coğrafya öğretmen adaylarının arazi çalışmalarına hazırlık aşamalarının değerlendirilmesi. *International Journal of Geography and Geography Education*, 49, 1-21. <https://doi.org/10.32003/igge.1259650>
- Graves, N. J. (1971). *Geography in secondary education*. The Geographical Association.
- Gümüşçü, O. (2012). *Coğrafya'ya davet*. Yeditepe yayınevi.
- Himmetoğlu, İ., Karagöz, M., Türker, A. ve Aksoy, B. (2023). Determination of high school students' awareness of geographical elements with fieldwork: A qualitative research. *Bulletin of Educational Studies*, 2(2), 76-90. <https://doi.org/10.61326/bes.v2i2.137>
- Ike, S., Yoshida, H., Yamamoto, R. ve Saito, R. (2020). [Essay on Classification of Fieldwork in Geography Education]. *Waseda Education Review*, 34(1), 1-19.
- Ilgar, R. ve Korkut, C. (2021). Saros Körfezi'nin lise coğrafya eğitimi gezi faaliyetinde kullanılabilirlik potansiyeli. *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi*, 5(2), 252-262. <https://doi.org/10.32960/uead.937906>
- Kaleli, C. (2018). *Onuncu sınıf yerleşme konularının öğretiminde arazi çalışmalarının öğrencilerin akademik başarıları üzerine etkileri* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Kaya, H., Taş, M. ve Düz, İ. (2016). Coğrafya eğitiminde saha çalışmaları için bir rota önerisi: Isparta coğrafya ve turizm güzergâhları. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(Özel).
- Kelly, A. E. (2013). When is design research appropriate? İçinde T. Plomp ve N. Nieveen (Ed.), *Educational Design Research: An introduction—Part A: An introduction* (ss. 134-151). Netherlands Institute for Curriculum Development (SLO).
- Kent, A. ve Foskett, N. (2000). Fieldwork in the school geography curriculum—pedagogical issues and development. İçinde R. Gerber ve G. K. Chuan (Ed.), *Fieldwork in Geography: Reflections, Perspectives and Actions* (C. 54, ss. 171-193). Springer Netherlands. https://doi.org/10.1007/978-94-017-1552-2_10
- Kızılçaoğlu, A. (2003). İlköğretim okullarında bir kırsal yerleşmeye düzenlenecek gözlem gezisinde gerçekleştirilecek etkinlikler ile bir gezi planı önerisi. *BÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(9), 1-21.
- Koç, H., Aksoy, B., Sönmez, Ö. F. ve Yeşiltaş, E. (2010). Öğretim sürecinde öğrencileri aktif kılan etkinlikler ve etkinliklere dayalı coğrafya öğretimi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 181-196. <https://doi.org/10.19129/sbad.176>
- Kwan, T. (2000). Fieldwork in geography teaching: The case in Hong Kong. İçinde R. Gerber ve G. K. Chuan (Ed.), *Fieldwork in Geography: Reflections, Perspectives and Actions* (C. 54, ss. 119-130). Springer Netherlands. https://doi.org/10.1007/978-94-017-1552-2_7
- Lee, J. (2020). Designing an inquiry-based fieldwork project for students using mobile technology and its effects on students' experience. *Review of International Geographical Education Online*, 10(1 (Special Issue)), 14-39. <https://doi.org/10.33403/rigeo.637666>
- Lefort, I. (2012). Le terrain: L'Arlésienne des géographes? *Annales de géographie*, 687-688(5-6), 468-486. <https://doi.org/10.3917/ag.687.0468>
- Lima, É. J. O. de L. (2023). O trabalho de campo como um instrumento pedagógico na disciplina de geografia urbana. *Espaço em Revista*, 25(1), 137-163.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2025), 16 (1), 929-948.

Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2025), 16 (1), 929-948.

Araştırma Makalesi / Research Paper

- Marvell, A., Simm, D., Clark, C. ve Thompson, K. (2023). Exploring the geographical palimpsest of place through fieldwork. İçinde *Encountering Ideas of Place in Education* (ss. 253-265). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003386162-23>
- MEB. (2024). *Coğrafya dersi öğretim programı*. Millî Eğitim Bakanlığı. <https://mufredat.meb.gov.tr/>
- Özay, E. (2003). *Ortaöğretim coğrafya eğitimi ve öğretiminde gezi-gözlem metodunun öğrenci başarısı üzerine etkisi ve diğer öğretim metodlarıyla karşılaştırılması* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniv.
- Özçağlar, A. (2014). *Coğrafyaya giriş: Sistematik, kavramlar, yöntemler*. Ümit Ofset.
- Özgüç, N. (1994). *Beşeri coğrafya'da veri toplama ve değerlendirme yöntemleri*. İstanbul Üniversitesi Basımevi.
- Özüdoğru, F. ve Delen, İ. (2022). Tasarım temelli araştırma. İçinde S. Şen ve İ. Yıldırım (Ed.), *Eğitimde araştırma yöntemleri* (3. bs, ss. 355-375). Nobel Akademi.
- Pınar, A. ve Tuncer, T. (2019). Coğrafya eğitiminde potansiyel bir açık hava laboratuvarı: Bolluk Gölü ve çevresi. *Gelecek Vizyonlar Dergisi*, 3(3), 24-40. <https://doi.org/10.29345/futvis.72>
- Platt, R. S. (1935). Field approach to regions. *Annals of the Association of American Geographers*, 25(3), 153-174. <https://doi.org/10.1080/00045603509357140>
- Remmen, K. B. (2020). Geografi i videregående skole i Fagfornyelsen: Forslag til et rammeverk for feltarbeid som fremmer dybdelæring. *Norsk Geografisk Tidsskrift - Norwegian Journal of Geography*, 74(2), 105-110. <https://doi.org/10.1080/00291951.2020.1749124>
- Rogers, C. R. ve Freiberg, H. J. (1994). *Freedom to Learn* (3. bs). Merrill.
- Sarı, H. (2023). *Ortaokul öğretmenlerinin eğitsel amaçlı sosyal medya kullanım düzeyleri* [Yüksek Lisans Tezi]. Balıkesir Üniversitesi.
- Selçuk Biricik, A. (2009). *Fiziki coğrafya-jeomorfoloji ile hidroloji'nin temel prensipleri ve araştırma yöntemleri: Cilt. I*. Gonca Yayınevi.
- Shavelson, R. J., Phillips, D. C., Towne, L. ve Feuer, M. J. (2003). On the science of education design studies. *Educational Researcher*, 32(1), 25-28. <https://doi.org/10.3102/0013189X032001025>
- Stoltman, J. P. ve Fraser, R. (2000). Geography fieldwork: tradition and technology meet. İçinde R. Gerber ve G. K. Chuan (Ed.), *Fieldwork in Geography: Reflections, Perspectives and Actions* (C. 54, ss. 37-52). Springer Netherlands. https://doi.org/10.1007/978-94-017-1552-2_3
- Tuna, F. ve Sarıkaya, M. (2014a). Coğrafya eğitiminde fiziki coğrafya öğretimi için bir rota önerisi: çatalca yarımadası batısı, İstanbul. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 2014(30), 45-68. <https://doi.org/10.14781/mcd.50357>
- Tuna, F. ve Sarıkaya, M. A. (2014b). Sarıyer, Beykoz ve Şile'de (İstanbul) coğrafya eğitimi için rota önerileri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 19(31), 189-206. <https://doi.org/10.17295/dcd.98900>
- Tuncer, T. ve Pınar, A. (2023). Coğrafya eğitiminde potansiyel bir açık hava laboratuvarı: Karapınar ve çevresi. *International Journal of Geography and Geography Education*, 48, 37-67. <https://doi.org/10.32003/igge.1158895>
- Ünlü, M. (2014). *Coğrafya öğretimi*. Pegem Akademi.
- Ünlü, M. ve Özdemir, F. (2018). Ortaöğretimde Fiziki coğrafya kazanımlarına uygun arazi çalışmalarının planlanması (İstanbul ili örneği). *Marmara Coğrafya Dergisi*, 37, 49-62. <https://doi.org/10.14781/mcd.386104>
- Wang, M., Wu, J., An, N. ve Lin, M. (2023). The effect of emotional experiences in fieldwork: Embodied evidence from a visual approach. *Journal of Geography in Higher Education*, 47(2), 188-209. <https://doi.org/10.1080/03098265.2021.2005002>
- Wilhelm, T. ve Hopf, M. (2014). Design-Forschung. İçinde D. Krüger, I. Parchmann ve H. Schecker (Ed.), *Methoden in der naturwissenschaftsdidaktischen Forschung* (ss. 31-42). Springer Spektrum. https://doi.org/10.1007/978-3-642-37827-0_3
- Woolhouse, J. (2016). A case study of progressing geography fieldwork skills over years 7-10. *Geographical Education*, 29, 40-45.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. bs). Seçkin.
- Yılmaz, C. (1997). Coğrafya eğitiminde arazi tatbikatlarının önemi ve bir uygulama örneği. *OMÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 287-307.
- Altundağ, M. ve Kocalar, A. O. (2025). Coğrafi gözlem ve saha çalışması becerisinin kazandırılmasına yönelik etkinlik tasarımı. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16(1), 929-948.
- DOI. 10.51460/baebd.1563576